

vel fructus percipere nequit, nisi a die qua rem petierit vel obtinuerit ab heredibus, legatariis universalibus aliisque ad quos hereditas devoluta est. (C. C. aa. 1011, 1014)

2° Heres ab intestato vel testamentarius non peccat contra justitiam commutativam, si legatarium de legato non monet (saltem quando haec donatio, ut fere contingit, notario innotuit), vel non sponte ei legatum defert. Nam, cum lex statuerit *petenti* legatario rem legatam esse tradendam, heres, salva justitia, exspectare potest donec petatur. (Marres, l. 1. n. 362)

3° Fructus rei legatae debentur legatario a die obitus, etiam sine ulla petitione, si testator diserte in testamento hanc voluntatem suam esse declaraverit, vel si pensio aut census vitalicius pro alimentis legatus fuerit. (a. 1015)

4° Si legatur res indeterminata, ex. gr. ovis e grege, heres non tenetur ad dandam rem optimaе qualitatis; nequit tamen obtrudere rem qualitatis infimae. (a. 1022)

5° Si quid dandum est *pauperibus*, nec quidquam aliud per cognitam testatoris intentionem determinatur, id distribuere licet iis omnibus qui, secundum condicionem suam, in necessitate versantur; intelleguntur etiam Religiosi Mendicantes et opera pia. Per se etiam praefereendi sunt pauperes illius loci in quo defunctus domicilium habuit et testamentum condidit. Potest quoque ipse distributor partem talis elemosynae sibi applicare si revera, sensu supradicto, pauper est, dummodo non constet aliunde, ex. gr. e legato quod ipsi personaliter relictum fuerit, id a mente testatoris alienum esse. (Lugo, disp. 24. n. 279 seqq.)

6° Regulariter quod testator jussit dari pauperibus, non licet totum tradere uni, sicut nec licet inter plures dividere quod uni dari jussit. Nam plerumque frustraretur defuncti intentio a fine aliquo quem obtinere intendebat, ex. gr. ut plures pro anima ejus orarent. Excipe tamen, si quando probabiles rationes suaderent ejus intentionem fuisse ut libera electio inter utrumque modum heredi relinqueretur. (Lugo, l. c. n. 285 seqq.)

7° Si quid legatum est pro consanguineis testatoris, intelleguntur illi qui, juxta legem civilem, ab intestato succedunt. (n. 667) Inter hos poterit heres quoslibet eligere, omissis proximioribus et pauperioribus, quando legatum ejus electioni committitur; praefereendi autem erunt proximiores et pauperiores, quo ordine vocantur a Jure civili, quando legatum immediate fit pro consanguineis aliendis vel dotandis. (Lugo, l. c. n. 289 seqq.) Quaedam de legatis condicionatis vide supra (n. 595 seqq.), ubi de obligationibus accidentalibus contractuum in genere.

681. II. Substitutio, in Jure nostro (C. C. a. 896), intellegitur dispositio qua donatarius, heres vel legatarius jubetur rem acceptam

retinere et tertio reddere. Juxta opinionem communioem Jurisperitorum, substitutio sensu stricto non habetur quando donatarius etc. jubetur rem servare ad tempus determinatum, ex. gr. ad decem annos, sed tantum quando eam servare jubetur usque ad mortem suam. (Marres, l. 1. n. 330) Nullatenus autem reputatur substitutio ea dispositio qua tertius designetur cui conferatur donum, hereditas vel legatum, si quando donatarius etc. illud non assequeretur. (C. C. a. 898) Aliter omnino substitutionem fideicommissariam Jus Romanum definiebat.

De substitutione, in Jure nostro, sequentia sufficient ad scopum nostrum :

1° Jure civili prohibetur et irrita declaratur omnis substitutio, sensu supra statuto, ita ut nullum inde jus etiam donatario vel legatario oriatur. (a. 896) Excipiuntur tamen quaedam substitutiones quae patribus ac matribus et fratribus ac sororibus permittuntur in favorem nepotum : de quibus videsis C. C. a. 1048 seqq.

De hac nullitate, quando substitutio ad causam profanam fit, idem videtur dicendum quod supra (n. 674) de testamentis informibus dictum est. Hinc is cujus interest, potest in conscientia rescissionem hujus dispositionis petere; qui rem substitutione affectam detinet, potest eam servare donec heres eam petat; hac petitione facta, debet rem heredi restituere : quod faciendum erit etiam ante judicis sententiam, si nullum dubium est de nullitate legati ob additam substitutionem. Nulla autem obligatio heredibus vel executoribus testamentariis incumbit ut substitutiones exsequantur. Tandem si quaeratur num liceat rem legatam accipere cum animo non implendae substitutionis quae legato adjungatur, utpote lege civili irritatae, censemus respiciendum esse ad praesumptam voluntatem testatoris, a qua legatum omnem vim suam naturalem ducat : id igitur licitum esse, si praesumi potest voluisse testatorem ut res omnino fieret primi legatarii et secundo tantum intendisse traditionem ulteriorem; illicitum vero, si satis appareat principaliter intendisse testatorem ut per manus primi legatarii res ad tertium transiret.

2° Substitutio ad causas pias, in foro conscientiae, exsequenda est : nam Jure Canonico, quo donationes piae reguntur (n. 675), valida habetur. Exemplum habes in eo qui domum suam legat Petro ea conditione ut is moriens eam leget ecclesiae parochiali. Quodsi, ut fit in Jure nostro, ipsum legatum ob additam substitutionem irritatur, heres non tenebitur ad exsequendum legatum quatenus profanum est, puta, in exemplo dato, ad tradendam domum Petro, sed tantum ad curandum ut causa pia oblineat id quod illi, vi testamenti, competit : nullam enim aliam obligationem habet quam ut pia dispositio effectum suum sortiat. Poterit itaque rem legatam, ex. gr. domum illam, in sua vel aliorum

quorumlibet possessione servare, quamdiu Petrus vivet, aut si id forsitan impossibile vel piae dispositionis executioni periculosum foret, alia ratione aequivalente compensare valorem juris quod causae piae per illam substitutionem concessum sit. Cfr. Waffelaert, l. n. 568; Marres, l. 1. n. 333.

§ 5. DE REVOCATIONE TESTAMENTORUM.

682. Qua ratione testamentum revocari vel caducum fieri, i. e. effectu suo privari possit, exponit C. C. aa. 1035-1047. Hic tantum quaedam principia ad forum conscientiae pertinentia de facultate revocandi testamenta subjiciemus:

1° Per se, ex omni Jure et speciatim nostro (a. 895), testamentum, etiam ad pias causas factum, a testatore, quoad vivit, revocari potest.

2° Promissio non revocandi testamentum, ex Jure civili, est nulla. Ideo si quis eam fecit, servat semper mutandi testamenti facultatem, etiamsi altera pars, ex. gr. conjux idem pro testamento suo promississet: nam, cum dispositionem illam legislator civilis in materia sibi subjecta ad bonum commune tulerit, nequeunt privati se spoliare jure quod illis a lege conceditur. Attamen promissio, quae facta esset, non mutandi testamenti nisi monitione praemissa, servanda foret, nisi justa causa a monitione facienda excusaret. (Gury, Cas. t. I. n. 845 seqq.)

Quodsi tali promissioni adjectum esset juramentum, certe, in Jure nostro, non firmaretur promissio ita ut inde justitiae obligatio nasceretur; immo, secundum probabilem sententiam, ne religionis quidem obligatio ad testamentum non revocandum urgeret. Cfr. n. 599.

3° Promissio non revocandi testamentum ad causam piam factum, censetur, ex Jure Canonico, valida quando ab homine acceptata fuit. Ab intentione autem promittentis pendet utrum se ad omittendam revocationem e mera fidelitate, ac proinde sub levi tantum, an e justitia, ac proinde, e genere suo sub gravi, obligare voluerit. (n. 607)

Quodsi promissio haec juramento firmata sit, Jure Canonico et Romano convalescit. Ideo habebitur gravis obligatio, saltem ex religionē, ad testamentum non revocandum: a qua tamen obligatione dispensare poterit qui facultatem habet relaxandi vota et juramenta. (Marres, l. 1. n. 348)

ERRATA.

Pag. 181, no 203, 3o, lin. 2, lege *retinet...* non vero *retine.*
 " 423, lin. 11, " *Quam...* " *Suam.*
 " 532, no 546, resp. 1o, lin. 3, " *vel, etiam ad...*
 Cetera menda, quae pauca quidem exstant, nullo negotio quisque tollet.

INDEX SYNOPTICUS

VOLUMINIS PRIMI.

	Pag.
PRAEFATIO PRIMAE EDITIONIS	5
EXPLICATIO PRAECIPUORUM SIGLORUM	7
PRAEAMBULA	9

THEOLOGIA MORALIS GENERALIS.

Tractatus I. De actibus humanis.

CAPUT I. De natura actuum humanorum	15
CAPUT II. De voluntario et involuntario	17
CAPUT III. De iis quae voluntarium tollunt vel minuunt	25
§ 1. De ignorantia	26
§ 2. De concupiscentia	30
§ 3. De vi	32
§ 4. De metu	33
CAPUT IV. De moralitate.	35
§ 1. De essentia moralitatis	38
§ 2. De fontibus moralitatis	44
CAPUT V. De merito	44

Tractatus II. De conscientia.

CAPUT I. Notio et divisio conscientiae	48
CAPUT II. De conscientia certa	49
CAPUT III. De conscientia dubia	51
CAPUT IV. De conscientia scrupulosa	54
CAPUT V. De conscientia laxa	58
CAPUT VI. De probabilismo.	59
§ 1. Notiones et divisiones	62
§ 2. Varia systemata de probabilitate	63
§ 3. Demonstratio probabilismi	63

§ 4. De regulis secundariis probabilismum determinan- tibus	76
§ 5. De usu opinionum probabilium	79

Tractatus III. De legibus.

CAPUT I. De notione et essentia legis	83
CAPUT II. De singulis legis elementis.	
§ 1. De auctore legis	86
§ 2. De legis objecto	89
§ 3. De legis subjecto	91
§ 4. De legis promulgatione et acceptatione	96
§ 5. De legis obligatione in se ipsa	100
§ 6. De ratione satisfaciendi legis obligationi	102
§ 7. De legis interpretatione	104
CAPUT III. De iis quae a lege excusant	106
CAPUT IV. De dispensatione legis.	
§ 1. De natura et auctore dispensationis	109
§ 2. De causis dispensationum	114
§ 3. De cessatione dispensationis	115
CAPUT V. De cessatione legis.	117
CAPUT VI. De praecipuis legum speciebus.	
§ 1. De lege naturali	121
§ 2. De lege positiva divina	125
§ 3. De lege ecclesiastica	126
§ 4. De lege poenali	130
§ 5. De lege irritante	132
§ 6. De privilegiis	133

Tractatus VI. De peccatis.

CAPUT I. De notione et divisionibus peccati	136
CAPUT II. De peccati gravitate et levitate	138
CAPUT III. De distinctione peccatorum specifica et numerica	144
§ 1. De distinctione specifica	145
§ 2. De distinctione numerica	146
CAPUT IV. De peccatis internis	150
§ 1. De desiderio et gaudio	151
§ 2. De delectatione morosa	153
CAPUT V. De peccatis capitalibus	156
§ 1. De superbia	157
§ 2. De avaritia	158
§ 3. De invidia	158
§ 4. De gula	159
§ 5. De ira	163
§ 6. De acedia	164

THEOLOGIA MORALIS SPECIALIS.

Tractatus V. De praeceptis virtutum theologiarum.

SECTIO I. DE FIDE.

CAPUT I. Quae mysteria necessario credenda sint.	169
CAPUT II. De fidei actu interno	172
CAPUT III. De fide exterius profidenda.	
§ 1. Regulae generales	173
§ 2. De communicatione cum haereticis et infidelibus	176
CAPUT IV. De vitiis fidei oppositis.	
§ 1. De infidelitate	180
§ 2. De haeresi et apostasia	181
§ 3. De liberalismo	183

SECTIO II. DE SPE.

184

SECTIO III. DE CARITATE.

CAPUT I. De praecepto caritatis Dei	187
CAPUT II. De praecepto caritatis proximi	189
§ 1. De generali obligatione diligendi proximum eique in necessitate opem ferendi	190
§ 2. De correptione fraterna	193
§ 3. De eleemosyna	197
§ 4. De odio et dilectione inimicorum	201
§ 5. De scandalo in genere	205
§ 6. De cooperatione in genere	209
§ 7. De quibusdam speciebus scandali vel cooperationis	210
APPENDIX. De virtutibus moralibus	223
§ 1. De prudentia	224
§ 2. De justitia	225
§ 3. De fortitudine	228
§ 4. De temperantia	234

Tractatus VI. De praeceptis decalogi.

SECTIO I. DE PRIMO PRAECEPTO.

CAPUT I. De obligationibus positivis hujus praecepti.	
§ 1. De virtute religionis in genere	238
§ 2. De adoratione	239
§ 3. De oratione	241

CAPUT II.	De vitiis religioni oppositis per excessum.	
§ 1.	De superstitione in genere	245
§ 2.	De idololatria	246
§ 3.	De divinatione	246
§ 4.	De vana observantia et magia	249
§ 5.	De maleficio	250
§ 6.	De tabulis rotantibus et spiritismo	250
§ 7.	De magnetismo animali et hypnotismo	252
CAPUT III.	De vitiis religioni oppositis per defectum.	
§ 1.	De tentatione Dei	257
§ 2.	De sacrilegio	259
§ 3.	De simonia	263

SECTIO II. DE SECUNDO PRAECEPTO.

CAPUT I.	De blasphemia.	
§ 1.	De natura et malitia blasphemiae	271
§ 2.	De praxi servanda cum blasphemantibus	273
§ 3.	De vana usurpatione nominis Dei	277
CAPUT II.	De juramento.	
§ 1.	De natura et divisionibus juramenti	278
§ 2.	De condicionibus in juramento requisitis	282
§ 3.	De obligatione et relaxatione juramenti promissorii	284
§ 4.	De adjuratione	287
CAPUT III.	De voto.	
§ 1.	De voti natura et divisione	289
§ 2.	De deliberatione et intentione voventis	290
§ 3.	De materia voti	292
§ 4.	De obligatione voti	295
§ 5.	De cessatione obligationis voti ab intrinseco	298
§ 6.	De irritatione voti	299
§ 7.	De dispensatione voti	301
§ 8.	De commutatione voti	303

SECTIO III. DE TERTIO PRAECEPTO.

CAPUT I.	De operibus quae diebus festis prohibentur	
§ 1.	Determinatio operum prohibitorum	305
§ 2.	De causis ob quas liceant diebus festis opera servilia	308
CAPUT II.	De Missa diebus festis audienda	
§ 1.	De ratione qua Missa audienda est	311
§ 2.	De causis ob quas licet Missam omittere	317

SECTIO IV. DE QUARTO PRAECEPTO.

CAPUT I.	De officiis liberorum erga parentes	320
CAPUT II.	De officiis parentum ergo liberos	323
CAPUT III.	De obligationibus conjugum	330

CAPUT IV.	De obligationibus dominorum et famulorum	331
CAPUT V.	De obligationibus principum et subditorum	334

SECTIO V. DE QUINTO PRAECEPTO.

CAPUT I.	De servanda vita propria	
§ 1.	De propria vita non laedenda	342
§ 2.	De positiva cura vitae propriae	346
CAPUT II.	De occisione malefactoris	349
CAPUT III.	De occisione iniqui aggressoris	351
CAPUT IV.	De occisione innocentis	
§ 1.	Principia generalia	354
§ 2.	De occisione foetus	356
CAPUT V.	De duello	360
CAPUT VI.	De bello	364

SECTIO VI. DE SEXTO ET NONO PRAECEPTO.

CAPUT I.	De peccatis luxuriae consummatis juxta naturam	
§ 1.	Notiones praeviae	367
§ 2.	De speciebus peccatorum quae juxta naturam consummantur	370
CAPUT II.	De peccatis luxuriae consummatis contra naturam	
§ 1.	De pollutione	373
§ 2.	De sodomia	380
§ 3.	De bestialitate	381
CAPUT III.	De peccatis luxuriae non consummatis	
§ 1.	Principia generalia	381
§ 2.	De quibusdam actibus vel occasionibus impudicitiae	384

SECTIO VII. DE OCTAVO PRAECEPTO.

CAPUT I.	De mendacio	390
CAPUT II.	De detractioe	395
CAPUT III.	De judicio seu suspitione temeraria	403
CAPUT IV.	De contumelia	405
CAPUT V.	De violatione secreti	407

Tractatus VII. De praeceptis ecclesiae.

CAPUT I.	De festorum observatione	413
CAPUT II.	De jejunio et abstinentia	414
§ 1.	De jejunio	415
§ 2.	De abstinentia	420
§ 3.	De causis a jejunio excusantibus	423
§ 4.	De causis ab abstinentia excusantibus	426